

Foreldreintervju om familiens kultur og kontekst

Et utredningsverktøy basert på
Kulturformuleringsintervjuet (CFI) i DSM-V

Utviklet og utgitt av
Samisk nasjonal kompetansetjeneste –
psykisk helsevern og rus (SANKS)
Sámi klinihkka, Finnmarkssykehuset HF,
Karasjok

SANKS
AG

INNHold

OM INTERVJUET	3
.....	
KAPITTEL 1: FAMILIENS EGEN PROBLEMBESKRIVELSE	4
.....	
KAPITTEL 2: FAMILIENS FORKLARING PÅ PROBLEMENE	5
.....	
KAPITTEL 3: STØTTE OG STRESSORER	6
.....	
KAPITTEL 4: EGENMESTRING OG HJELPESØKEN	7
.....	
KAPITTEL 5: FAMILIENS BETYDNING	8-9
.....	
KAPITTEL 6: SPRÅK OG KULTURTIHØRIGHET	10-11
.....	
KAPITTEL 7: PASIENT – BEHANDLER RELASJONEN	12
.....	

Dette utredningsverktøyet kan reproduseres uten tillatelse fra SANKS av klinikere og forskere til anvendelse på pasienter. SANKS forbeholder seg copyright og ved spørsmål om å benytte materialet i andre sammenhenger, vennligst kontakt SANKS.

Kontaktinformasjon: SANKS (Samisk Nasjonal Kompetansetjeneste – psykisk Helsevern og rus), Postboks 4, 9735 Karasjok
sanks-postmottak@finnmarkssykehuset.no.

Kontaktpersoner:

Frøydis Nystad Nilsen, overlege, enhetsleder, BUP-SANKS;

froydis.nilsen@finnmarkssykehuset.no

Cecilie Javo, dr.med., overlege FoU-SANKS;

anne.cecilie.javo@finnmarkssykehuset.no

OM INTERVJUET

Egen kulturbakgrunn har betydning for hvordan man forklarer og håndterer sykdom, hva man søker hjelp for og hvem man spør om hjelp.

Dette foreldreintervjuet er et intervju der fokuset ligger på kultur og kontekst, til bruk i bl.a. barne- og ungdomspsykiatrien. Det er spesielt utarbeidet for utredning av samiske pasienter og andre pasienter fra etniske minoriteter og er utarbeidet av SANKS-BUP, Sámi Klinihkka, Finnmarkssykehuset. Det er videreutviklet fra *Kulturformuleringsintervjuet (KFI)* i det internasjonale diagnosesystemet DSM-V. Denne intervjuguiden finnes i både samisk, norsk og engelsk utgave.

Intervjuet kan tas som en enkelt samtale eller det kan deles opp i flere samtaler. Ved SANKS-BUP blir f.eks. spørsmålene ofte gjennomført ved at noen blir inkludert i førstesamtalen, andre blir stilt i anamneseopptaket, mens spørsmål angående familieforhold kartlegges i en tredje samtale.

Merk at det er et delvis strukturert intervju og ikke et spørreskjema. Det betyr at samtalen bør være så naturlig som mulig og at behandleren ikke nødvendigvis må følge den foreslåtte spørsmålsrekkefølgen. Spørsmålene er veiledende, slik at behandleren kan tilpasse dem til den enkelte familie. Når det synes nødvendig, bør man stille oppfølgings spørsmål.

Det er viktig at behandleren informerer foreldrene om hensikten med intervjuet før selve intervjuet starter. Si også noe kort om temaet før hvert kapittel. Forslag til informasjon om intervjuet til foreldrene er gitt under. I tillegg er det gitt guide til behandleren for hvert kapittel, med kort beskrivelse av hensikt og bakgrunn for temaet.

(**MERK:** Foreldresamtalen kan foregå med begge foreldre til stede eller med bare en av foreldrene. I spørsmålene under brukes ordet «DERE» med utgangspunkt i at begge foreldrene er til stede. Begrepet PROBLEMENE som gjentas ofte i spørsmålene, kan byttes ut med ord som beskriver barnets problemer eller henvisningsgrunn).

Forslag til presentasjon av intervjuet overfor foreldrene:

I dag skal vi ha en samtale som særskilt handler om barnets kulturbakgrunn. Som behandlere trenger vi å forstå kulturen til pasientene våre og hvordan miljøet virker inn på problemene. Samtalen vil dreie seg om hvordan dere som familie beskriver og forklarer barnets problemer, om dere har søkt hjelp tidligere, hvordan dere har forsøkt å håndtere problemene, og om kulturbakgrunn og miljø kan ha hatt en innvirkning.

KAPITTEL 1:

FAMILIENS EGEN PROBLEMBESKRIVELSE

Guide til behandleren

Hensikten med denne modulen er å få fram hvordan foreldrene selv beskriver problemene, hvordan de opplever alvorlighetsgraden, hva de synes om å få hjelp fra BUP, og hvordan de presenterer problemene overfor sitt sosiale nettverk. Bakgrunnen for disse spørsmålene er at pasienter og henvisende instans ofte kan ha forskjellige syn på problemene og viktigheten av henvisningen. Især er det viktig å få tak i foreldrenes egne beskrivelser når familien kommer fra en minoritetskultur som er forskjellig fra majoritetskulturen.

Spørsmål til foreldrene:

- Først vil jeg gjerne at dere beskriver problemene slik dere selv opplever dem.
- Ofte er det ulike meninger om et problem – for eksempel om hvor alvorlig det er. Er det slik hos dere? Hvis ja, utdyp.
- Var alle i familien enige om å få hjelp fra BUP? Hvis nei, utdyp.
- Påvirker problemene resten av familien? Hvis ja, hvordan?
- Hva plager dere mest når det gjelder problemene?
- Hvordan beskriver barnehagen / skolen problemene og hvor alvorlig mener de at de er?
- Foreldre forklarer ofte slike problemer litt forskjellig til andre i familien og til venner. Hvordan bruker dere å forklare barnets problemer til andre?

KAPITTEL 2:

FAMILIENS FORKLARING PÅ PROBLEMENE

Guide til behandleren

Hensikten med denne modulen er å få fram foreldrenes forklaringer på problemene. Disse kan være forskjellig fra hvordan andre i familien, skolen og nærmiljøet forstår dem. Merk at foreldrene kan angi flere årsaker. Noen kan mene at problemene er et resultat av vonde ting som har skjedd i livet deres, at problemene er påført fra andre, at de skyldes en fysisk sykdom, ligger i slekta, eller har en åndelig / eksistensiell årsak, osv. Årsaksforklaringer kan være kulturelt betinget og kan skille seg fra forklaringen som framgår av skrivet til henvisende instans. Foreldrenes og omgivelsenes egne forklaringer er viktige å få fram fordi det kan bidra til en bedre forståelse av problemet og til en sterkere behandlingsallianse.

Spørsmål til foreldrene:

- Hva har dere selv tenkt kan være forklaringen på problemene?
- Hva mener barnet selv og andre i familien er forklaringen på problemene?
- Hva mener venner og andre i nærmiljøet?
- Hva mener barnehagen / skolen er forklaringen på problemene?

KAPITTEL 3: STØTTE OG STRESSORER

Guide til behandleren

Hensikten med denne modulen er å undersøke hvilken sosial / kulturell kontekst familien lever i, på hvilken måte miljøet rundt er til støtte for dem, og hvilke belastninger som finnes. Gjennom slik informasjon vil problemene kunne settes inn i en større kulturell / sosial kontekst.

Spørsmål til foreldrene:

- Har dere fått hjelp fra andre i familien eller fra venner eller andre som gjør at situasjonen blir lettere? Hvis ja, hvilken hjelp og fra hvem?
- Er det noen belastninger i familien eller i miljøet som gjør problemene vanskeligere å takle (f.eks. samlivsproblemer, økonomiske vansker eller diskriminering)? Hvis ja, hvilke?
- Er det noe i barnehagen / på skolen eller i barnets vennemiljø som påvirker problemene? Hvis ja, på hvilken måte?

KAPITTEL 4:

EGENMESTRING OG HJELPESØKEN

Guide til behandleren

Hensikten med denne modulen er å få fram hvordan foreldrene mestrer problemene. Det finnes ulike mestringsmåter i ulike kulturer. Spørsmålene utforsker både tidligere og nåværende hjelpesøken, tilgang til helsetjenester, kulturelle og språklige barrierer i kontakten med hjelpeapparatet, holdning og forventninger til hjelpeapparatet, opplevd nytte, og bruk av tradisjonelle helbredere eller religiøse ledere (f.eks. forstander i en læstadiansk menighet).

Spørsmål til foreldrene:

- Hvordan har dere selv forsøkt å håndtere problemene?
- Har dere forsøkt å få hjelp tidligere? Hvis ja, hvilken hjelp eller råd har dere fått?
- Har det vært vanskelig å få den hjelpen dere har hatt behov for (f.eks. pga manglende språk- eller kulturkompetanse fra behandlingstjenesten)? Hvis ja, beskriv.
- Har dere kontaktet andre utenfor hjelpeapparatet - f.eks. folk som dere vet kan helbrede, eller presten, eller andre? Hvis ja, hvilken hjelp?
- Har religion eller tro betydning for dere og familien? Hvis ja, beskriv.
- Hvilke former for hjelp eller behandling opplevde dere som mest nyttige? Hvilke var ikke nyttige?
- Nå som dere har kommet hit, hvilke forventninger har dere til hjelpen dere kan få her?
- Er det noen annen form for hjelp som du / dere eller andre (familien, venner, andre) mener vil være nyttig for dere i den nåværende situasjonen? Hvis ja, beskriv.

KAPITTEL 5:

FAMILIENS BETYDNING

Her kan vi få bedre oversikt ved å benytte genogram som hjelpemiddel i samtalen.

Guide til behandleren

Hensikten med denne modulen er å undersøke familiestruktur, maktforhold innad i familien, familiens levevei og familiens sosiale nettverk. Videre: åpenhet /tabu om psykiske problemer, barnets relasjoner og tilknytning til andre i familien, og familiens ressurser. Spørsmålene om barneoppdragelsen er sentrale for å forstå familiens kulturelle normer og verdier. Modulen inkluderer spørsmål om bl.a regler og rutiner, kontrollmetoder, og omsorg / nærhet. Til slutt ber man foreldrene reflektere over egen oppdragelse kontra den den selv gir sitt barn, noe som vil kunne gi informasjon om hvilke sider ved kulturens tradisjonelle barneoppdragelse som fortsatt praktiseres og i hvilken grad nye holdninger og praksis har tatt over.

Ad. indirekte kontrollmetoder: I noen kulturer, f.eks. i den samiske, brukes ofte indirekte kommunikasjonsmåter. I stedet for å si direkte til barnet hva det skal gjøre eller ikke gjøre, kan foreldre bruke indirekte måter å regulere atferden på. En slik indirekte metode som har vært benyttet i samisk barneoppdragelse, er «nárrideapmi» som kan oversettes som «godmodig erting» og som får barnet til å forstå hva det bør gjøre / ikke gjøre uten at man sier det direkte.

Spørsmål til foreldrene:

- Hvor mange er dere i familien? (enslig forsørger/kjernefamilie/storfamilie/slekt) (Husk å spørre om gudforeldre/faddere, navnebror/søster).
- Er det noen i familien som dere synes barnet likner på i atferd eller væremåte?
- Har slekta deres tilknytning til en primærnæring som reindrift, jordbruk, fiske eller kombinasjonsnæringer?
Hvis ja, hvordan påvirker dette levemåten/hverdagslivet deres?
Kan dette ha en innvirkning på problemene - positivt eller negativt?
- Hvordan vil dere beskrive familiens sosiale nettverk (slekt, bekjente og venner)?

Relasjoner og tilhørighet innad i familien

- Har dere kunnet snakke med noen i familien om problemene? Hvis ja, med hvem?
- Hvordan vil dere beskrive forholdet mellom dere og barnet?
Enn forholdet mellom barnet og andre familiemedlemmer?
- Hvem i familien er barnet for tiden mest knyttet til?

Familiens ressurser

- Hva er familiens sterke sider?
- Hva er barnets sterke sider?

Oppdragelse

- Hvem i familien er det som tar del i oppdragelsen av barnet (f.eks. besteforeldre, faddere, andre i familien eller utvidet familie) og hvordan?
- Hvem har mest å si i oppdragelsen av barnet - er det noen i familien som bestemmer mer enn andre?
- Er det noen konflikter eller uenigheter i familien når det gjelder barneoppdragelsen? (f.eks. uenighet mellom foreldrene, forskjell mellom slektene).
- Hvordan er det med regler og rutiner for barnet (f.eks. rutiner for måltider, leggetid, innetid, bruk av data, leksearbeid)?
- Mange foreldre sover sammen med barna sine. Hvordan gjør dere det i deres familie?
- Har barnet noen faste arbeidsoppgaver i huset (f.eks. rydde rommet, tømme oppvaskmaskinen), og synes dere at barn bør ha arbeidsoppgaver hjemme?
- Har dere forskjellig krav til jenter og gutter i oppdragelsen i deres familie, ev. hvilke?
- Hva gjør dere for å få barnet til å gjøre det dere ønsker det skal gjøre? (direkte eller indirekte kontrollmetoder som f.eks. erting (samisk: «nárrideapmi»). Husk også å spørre om det er andre kontrollmåter som besteforeldre og andre voksne i familien bruker).
- Hva gjør dere for å stoppe barnet dersom oppførselen er uakseptabel (f.eks. forklare, snakke strengt, isolere / "time out", fysisk straff)?
- Hva gjør dere for å trøste barnet når det er lei seg?
- Hva gjør dere sammen med barnet når dere skal kose dere og ha det gøy?
- Ofte endres måten å oppdra på fra generasjon til generasjon. Har oppdragelsen som dere fikk som barn påvirket hvordan dere i dag oppdrar eget barn? Hvis ja, utdyp.
- Hva legger dere mest vekt på i oppdragelsen og hva vil dere si er målet med oppdragelsen?

KAPITTEL 6:

SPRÅK OG KULTURTIHØRIGHET

Guide til behandleren

Denne modulen konsentrerer seg om foreldrenes og barnets kulturelle identitet og legger især vekt på å kartlegge familiens språk og kulturtilknytning. Det er også viktig å få fram om ev. tidligere fornorskningshistorie og mulige historiske traumer kan ha påvirket foreldrene i deres foreldrerolle. Vær også oppmerksom på ev. nåværende opplevelser av diskriminering og mobbing og deres innvirkning på familien og barnets problemer.

Spørsmål til foreldrene:

Familiens språk og kulturelle tilhørighet

- Hvilket språk snakker dere i familien? (Tegn ev. lingogram / språkkart).
- Har dere som foreldre samme, eller ulik kulturell bakgrunn? Hvis ulik, har dette noen betydning for barnet (f.eks. når det gjelder språkvalg, skikker og tradisjoner, familiens aktiviteter)?
- Hvordan vil dere beskrive tilknytningen dere har til egen (opprinnelses)kultur?
- Har dere opplevd diskriminering eller hatt andre negative opplevelser pga familiens kulturelle bakgrunn? Positive opplevelser? Kan slike opplevelser ha hatt noe å si for problemene?

Barnets språk og identitet (gjelder samiske familier, men kan tilpasses andre minoriteter)

- Går barnet i samiskspråklig eller norskspråklig barnehage / skole?
- Hvordan blir barnets samiske bakgrunn ivaretatt på skolen / i barnehagen?
- Gjør dere noe spesielt for å styrke barnets samiske språk, ev. hva?
- Er det andre ting dere gjør for å styrke barnets tilhørighet til samisk kultur (f.eks. tradisjonell samisk mat, ferdes i naturen, jakt, fiske, samiske klær/ samisk håndverk)?
- Har barnet opplevd mobbing eller utestenging på grunn av sin samiske bakgrunn?

Historiske traumer og diskriminering (gjelder samiske familier, men kan tilpasses andre minoriteter)

- Har fornorskningspolitikken påvirket slekta deres når dere ser på familiehistorien (f.eks. tidligere internaterfaringer og etnisk diskriminering)?
- Hvis ja, har den påvirket deres egne liv (f.eks. internatliv, forholdet til foreldre, søsken eller andre nære personer som er blitt brutt)?
- Har familien vært plaget av krigstraumer?
- Hvis ja, tror dere at det har hatt innvirkning på deres egen selvfølelse eller psykiske helse?

KAPITTEL 7: PASIENT – BEHANDLER RELASJONEN

Guide til behandleren

Hensikten med denne siste modulen er å få fram mulige bekymringer hos foreldrene for språkbarrierer eller kulturelle forskjeller i behandlingssituasjonen, noe som kan underminere tilliten og kommunikasjonen i behandlingen. Samtalen avsluttes ved at foreldrene kan evaluere nytten.

Spørsmål til foreldrene:

- Noen ganger kan det oppstå misforståelser mellom pasient og behandler hvis de har ulik bakgrunn eller har forskjellige forventninger til behandlingen. Har dere vært bekymret for dette, og er det noe mer vi kan gjøre for å gi barnet den behandlingen dere mener han/hun trenger?
- Kan dere til slutt si litt om hvordan dere har opplevd denne samtalen? Var det noe dere syntes var vanskelig eller vært til lite hjelp? Hva var mest til hjelp?

The logo consists of the letters 'S', 'A', 'N', 'A', 'G', 'K', 'S' in a bold, sans-serif font. The letter 'A' is highlighted in red, while the other letters are black. The 'A' is positioned between the 'S' and 'N', and the 'A', 'G', 'K', and 'S' are stacked vertically to its right.